

nous aprenentatges, pròtesis digitals
en l'educació permanent i mutacions relacionals

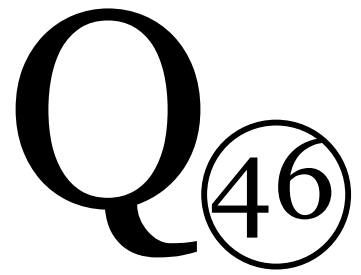
ENDREÇA

*Ara que no està entre nosaltres
ara que les cendres brollen a la terra
i l'horitzó està lleugerament encès...*

***Oferim aquest número de la revista en reconeixement
i homenatge a Michele Knobel, amiga i companya,
amb la que tant compartim encara.***

*I, mentrestant, continuem volent desaprendre i saber
i materialitzar temps-i-espai de lluites i esperances,
de llibertat, acollida i amor...*

Quaderns d'Educació Contínua

**nous aprenentatges, pròtesis digitals
en l'educació permanent i mutacions relacionals**

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Mila Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Francesca Salvà (UIB), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés

(IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Ángel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Licinio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel † (MSU), Francese Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimaraes (UL), Rosa M. Falgás (ACEFIR), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA).

Correcció i traducció
Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació
gap

Quaderns d'Educació Contínua ★ 46

Títol: Sense títol

Autor: Mijo Miquel

Tècnica: digital

Dimensions: 210x210 mm

Any: 2021

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciències Socials
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

Associació de Persones
Adultes Participants
CPPFAFRANCESCOSBOSCHIMORATA

L'ULLAL Edicions

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

La nova edat fosca

Daniel Tomás Marquina i Marina Pastor Aguilar • 7

De la distòpia tecnològica a la formació ciutadana en xarxes: jugar, pensar, actuar

Enric Senabre Carbonell • 22

Els efectes possibilitadors de la tecnologia en la vida diària: dos casos d'ús quotidià de dispositius digitals

Michele Knobel i Colin Lankshear • 33

contínua

L'explosió digital de l'inconscient

Franco Berardi • 43

persones, territoris i experiències

Cada vegada més 'Videodrome'

Loris Vivini • 53

Modalitat semipresencial als Centres d'Educació de Persones Adultes de les Illes Balears. Resposta eventual a la pandèmia o proposta de futur?

Sebastià Vicens Prohens • 63

L'art de parlar, l'art d'aprendre llengües als centres de formació d'adults

CFA Pere Calders, J. Maria Planas Muela, Montserrat Moral Vinyoles • 72

L'esperança com a punt d'inici del sentir i el sentit del caminar cap a un horitzó de canvi. Grup de Dones de l'Escola de la Pau del Casal Claret de Vic

Marta Tàpia Masegosa • 81

Flipped Classroom com a ferramenta didàctica en Formació Professional Bàsica en Centres d'Educació d'Adults

Patricia Martínez Cano • 90

Repensant les tecnologies de l'aprenentatge i el coneixement des d'un centre municipal d'FPA

Yolanda Corella Llopis, Marta Malet Carol i Milagros Grau Alepuz • 99

investigació

La utilització de les actuals tecnologies en l'educació: un canvi de paradigma o una paradoxa a reconciliar?

Agustí Pascual Cabo • 115

arxiu

dialogica

Pandèmia i connectivitat: l'experiència de la Universitat Popular de València

Isabel Lozano Lázaro i tot el seu equip humà • 125

fotografia • 133

webs

L'alfabetització digital i pensament crític front a la desinformació • 135

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i cursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Modalitat semipresencial als Centres d'Educació de Persones Adultes de les Illes Balears. Resposta eventual a la pandèmia o proposta de futur?

Sebastià Vicens Prohens

1. Introducció

És una obvietat necessària començar dient que moltes coses han canviat arran de la pandèmia de la COVID-19. Encara que les grans polítiques educatives acostumen a descuidar l'educació per a persones adultes, la pandèmia no ha fet distincions. Centres, alumnat i professionals s'han vist obligats a ajustar-se a la nova conjuntura, en la qual conceptes com mascareta, distància social, videoconferències, gel hidroalcohòlic o pla de contingència han passat a formar part de la nostra realitat quotidiana. Emmarcades en les directrius generals que decretava el govern central, cada comunitat autònoma va gestionar de forma diferent el retorn a les aules després del confinament estricte de la primavera del 2020. En l'àmbit de l'educació formal de persones adultes, la ja de per si diferent configuració que adopten aquests ensenyaments a cada territori, va generar un ampli ventall de respostes a la nova realitat.

En el cas concret de les Illes Balears, la resposta a la nova conjuntura es va fer a partir de l'anomenada modalitat semipresencial, una configuració originàriament pensada per alumnat autònom que no podia assistir a classe, però que amb l'arribada de la COVID-19 es va implementar a tota l'educació secundària per a persones adultes. Acabat aquest curs acadèmic tan singular i complicat, és necessari reflexionar i fer balanç de tot plegat. Aquesta és precisament la intenció del present article, en el qual, a més de fer una breu crònica sobre els esdeveniments que expliquen aquesta aposta de l'administració per la semipresencialitat, s'intentaran analitzar quines flaqueses ha evidenciat aquesta modalitat d'ensenyament i quines oportunitats ens brinda per millorar la qualitat de l'educació de persones adultes.

2. Crònica dels fets

Un repàs cronològic sempre ajuda a contextualitzar els fets i en facilita la seva anàlisi. Així doncs, seria convenient situar-nos al mes de març del 2020. L'onze de març, davant una clara corba ascendent dels contagis en tots els continents, l'OMS declarava pandèmia la malaltia provocada pel virus SARS-CoV-2. El dotze, després de la compareixença de Pedro Sánchez en la que recomanava a totes les comunitats autònomes la suspensió de les classes, la presidenta del govern balear, Francina Armengol, ho acatava degudament. Si bé inicialment es tenia previst que el professorat encara anés al centre per atendre telemàticament a l'alumnat, unes hores més tard, el president de l'executiu espanyol tornava a comparèixer per informar de l'entrada en vigor del decret d'estat d'alarma i de les restriccions de drets i llibertats associades.

- ¹ Instruccions de la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca per a l'organització i el funcionament dels centres docents les illes balears durant el període de suspensió temporal de l'activitat educativa presencial.
- ² Instruccions de la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca sobre l'atenció educativa i la tutorització de l'alumnat i els efectes acadèmics del període de suspensió de l'activitat educativa presencial.
- ³ Resolució conjunta del conseller d'Educació, Universitat i Recerca i de la consellera de Salut i Consum de 6 de juliol de 2020 per la qual s'aproven les mesures excepcionals de prevenció i contenció, coordinació i d'organització i funcionament per fer front a la crisi sanitària ocasionada per la COVID-19 per als centres educatius no universitaris de la comunitat autònoma de les Illes Balears per al curs 2020-2021.

Davant la manca total de previsió d'aquest escenari a gran escala, les instruccions¹ que van remetre des de la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca als centres educatius es van orientar sobretot a no avançar matèria, a reforçar continguts ja treballats, a mantenir el contacte telemàtic amb tot l'alumnat i a emprar algun sistema digital que permetés als equips docents fer un seguiment individualitzat. A final de mes i amb dades de contagis que no milloraven, es va fer arribar als equips directius dels centres unes noves instruccions², una mica més precises, sobre com afrontar un incert tercer trimestre.

Pel que fa als centres d'educació de persones adultes (CEPA), les instruccions tenien la mateixa vigència, amb l'excepció que també s'anul·laven totes les activitats presencials dels Cicles Formatius, de l'oferta no formal (cursos d'idiomes, informàtica, cursos preparatoris d'accés a Cicles Formatius de Grau Superior i a la Universitat), així com tota l'oferta del servei d'ocupació. D'aquesta manera, des de principis del mes d'abril i amb una breu i incerta interrupció durant les vacances de Pasqua, les classes dels centres d'educació d'adults van continuar de forma exclusivament telemàtica. Malgrat tot, alumnat i equips docents van anar capejant el temporal sobre la base d'una lògica que es podria resumir amb la frase “qui fa el que pot no està obligat a més”, una forma de procedir que venia avalada per la màxima de la Conselleria d'Educació que en diversos documents sentenciava que s'havien de “prioritzar els criteris sanitaris per sobre dels pedagògics”. És de justícia dir també que no tot fou negatiu durant el confinament. Malgrat les condicions adverses, van sortir projectes i treballs molt interessants, fruit de l'esforç i inventiva dels professionals docents i de la capacitat d'adaptació de l'alumnat.

El descens de la incidència del virus durant el mes de maig i la necessitat de reactivar l'economia durant la temporada alta, van provocar que la sisena pròrroga de l'estat d'alarma aprovada pel Congrés dels Diputats, caduqués la mitjanit del 21 de juny del 2020, quan complia 99 dies de vigència. En el terreny educatiu, encara que en teoria es recuperava la presencialitat de les classes, el curs estava pràcticament conclòs i llevat d'alguns casos excepcionals, només docents i equips directius van tornar de nou als centres. Els pocs dies de marge que hi va haver abans de les vacances d'estiu es van aprofitar sobretot per fer una mica de balanç de l'insòlit curs que s'estava tancant i per començar a preparar la redacció del Pla de Contingència. El Pla de Contingència³ era un document que tots els claustres havien d'aprovar abans de setembre i que pretenia acabar amb la dinàmica d'improvisació constant que havia caracteritzat la segona meitat del curs 2019-2020. La intenció de l'administració era que els centres dissenyessin un protocol adaptat a les seves particularitats que establís pautes organitzatives i garanties de compliment de les mesures sanitàries, tot contemplant tres possibles situacions: l'escenari A “nova normalitat”, l'escenari B “amb mesures restrictives” i l'escenari C “Confinament”.

A priori, aquestes instruccions eren vàlides per totes les etapes educatives no universitàries. Per aquest motiu en els centres d'adults els equips directius van començar a treballar en els tres possibles escenaris. Emperò, els primers dies de juliol la Conselleria d'Educació va remetre a tots els CEPA de les Balears les instruccions⁴ per al pròxim curs acadèmic. Aquestes van agafar per sorpresa molts professionals del gremi, ja que establien que de forma extraordinària per al curs 2020-2021, se suprimia la modalitat presencial per a tots els cursos d'educació secundària per a persones adultes (ESPA). En el seu lloc, a partir del setembre, els diferents nivells d'ESPA es configurarien a partir de la modalitat semipresencial, com a mesura per combatre l'emergència sanitària provocada per la COVID-19.

Després d'una primera reacció de desconcert davant la conversió en semipresencial d'uns ensenyaments que en general tenen menys alumnes per aula que als instituts de secundària, es van començar a sentir les primeres veus crítiques amb la mesura (Pons, 2020). Entre els aspectes més criticats, hi figurava la manca de tarannà negociador de la Conselleria a l'hora de decidir una mesura d'aquesta envergadura, el risc de no atendre adequadament les necessitats educatives de l'alumnat amb dificultats d'aprenentatge, així com la manca de preparació del professorat per poder gestionar tots els canvis que implicava. Sense marge per al consens, els equips directius van haver d'acatar la decisió i varen modificar l'oferta formativa i el funcionament general d'ESPA d'acord amb la nova modalitat.

Una vegada passada la confusió inicial de les primeres setmanes, professorat i alumnat es va adaptar ràpidament a aquesta nova modalitat d'aprenentatge, tot superant els entrebancs logístics i metodològics a mesura que s'anaven presentant. Amb el dubte constant de si es recuperaria la presencialitat amb la millora dels indicadors sanitaris, el curs va anar avançant sense canvis significatius pel que fa a instruccions i normativa. Tot i que en alguns instituts de secundària la presencialitat es va anar recuperant els darrers mesos del curs, passades les vacances de Pasqua, tothom en els centres d'adults va assumir que el curs es tancaria amb la mateixa modalitat que s'havia iniciat.

Després de les sessions d'avaluació de final de curs, amb una evolució favorable de la pandèmia i relaxacions progressives de les restriccions, tot feia pensar que la mesura excepcional de la semipresencialitat hauria caducat i es retornaria al model anterior. Emperò, la Conselleria d'Educació va tornar a sorprendre anunciant el passat juliol que durant el curs 2021-2022 es podria seguir impartint ESPA semipresencial sempre que la direcció del centre ho sol·licités i justificqués⁵. Davant aquesta possibilitat i després de l'experiència del curs 2020-21, diversos centres han sol·licitat continuar de forma total o parcial amb la semipresencialitat, fet que suposa un canvi significatiu respecte al posicionament inicial de la majoria de centres d'adults, que van criticar la decisió d'estendre aquesta modalitat a tot ESPA.

⁴ Instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres d'educació de persones adultes per al curs 2020-2021.

⁵ Instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres d'educació de persones adultes per al curs 2021-2022.

⁶ Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu.

⁷ Reial decret 1876/1997, de 12 de desembre, sobre traspàs de funcions i serveis de l'Administració de l'Estat a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en matèria d'ensenyament no universitari.

⁸ Ordre de la consellera d'Educació i Cultura de 8 de setembre de 2008 per la qual es regula l'organització i el funcionament dels ensenyaments per a les persones adultes que condueixen al títol de graduat en educació secundària obligatòria, a les Illes Balears.

Lluny de ser una qüestió banal, el manteniment de la semipresencialitat apunta a un canvi de model educatiu, ja que en poc temps pot passar de ser una resposta excepcional a la pandèmia, a una aposta per reestructurar els ensenyaments de secundària per a persones adultes de les Balears. Així les coses, és molt necessari entendre què implica la semipresencialitat i quines amenaces i oportunitats ofereix.

3. La modalitat semipresencial

Per entendre què és la modalitat semipresencial i quines implicacions té per als ensenyaments d'ESPA, cal començar explicant que el seu origen és anterior a la pandèmia de la COVID-19. De fet, la possibilitat de cursar de forma no presencial els estudis que condueixen a l'obtenció del títol d'educació secundària a les Illes Balears es remunta a la dècada de 1990, amb l'entrada amb vigor de la LOGSE⁶ (Rincón Verderna, 2006). Tanmateix, no serà fins a l'any 1998⁷, moment en què es traspassen les actuals competències educatives a la comunitat autònoma, que es començarà a treballar intensament per perfilar una organització pròpiament balear dels estudis d'adults, també pel que fa a modalitat no presencial. Amb tot, en aquests moments encara no es parla específicament de semipresencialitat. Només es contempla la modalitat presencial i a distància, per bé que en alguns aspectes aquesta darre-ra s'hi assemblava força.

No serà fins al 2008⁸ que s'establirà una tercera modalitat per cursar els estudis d'ESPA. La modalitat semipresencial voldrà inaugurar una nova via, un intent per equilibrar, per una banda, les dificultats de l'alumnat per anar cada dia a classe i, per l'altra, les dificultats de gestionar de forma totalment autònoma els seus aprenentatges i itineraris formatius.

Aquesta nova fórmula de cursar secundària per a persones adultes es basava en la idea d'oferir a l'alumnat la possibilitat d'un acompanyament presencial que l'ajudés a gestionar la càrrega de treball autònom a casa. Així doncs, en la modalitat semipresencial es combinen sessions lectives presencials amb tasques i material d'estudi a casa. Amb tot, les sessions presencials no estan pensades com a classes magistrals tradicionals, on el docent explica uns continguts conceptuals o es duen a terme un seguit d'activitats de consolidació dels coneixements treballats. Les sessions presencials, també anomenades tutories, es contemplen com a sessions on el professorat està a disposició de l'alumnat per resoldre qüestions sorgides de la lectura o treball autònom a casa, així com per a respondre preguntes, repassar procediments o donar explicacions o orientacions sobre alguna tasca o projecte en concret. En la semipresencialitat existeixen dos tipus de tutories, les col·lectives i les individuals. A les tutories col·lectives o grupals s'hi convoca a tot l'alumnat d'un grup perquè comparteixin dubtes, coneixements o senzillament per coordinar-se en tasques col·lectives. A les tutories individuals, els docents han de tenir disponibilitat horària per atendre de for-

ma individualitzada només aquella persona que sol·liciti una sessió d'assessorament o treball amb el docent. És important dir que en la modalitat semipresencial, cap de les sessions presencials és d'obligada assistència, sent el mateix alumnat el que decideix si assistir a les sessions grupals o sol·licitar sessions individuals.

Pel que fa a la distribució horària doncs, a cada docent se li assignen dues hores de sessions presencials a la setmana per a cada matèria, una de col·lectiva i una d'individual. D'aquesta manera una persona que decideixi cursar l'ESPA en la modalitat semipresencial podrà assistir voluntàriament a 12 sessions setmanals⁹, mentre que en la modalitat presencial, una persona hauria d'assistir obligatòriament a 20 sessions de 55 minuts cada una. Metodològicament parlant, com és de suposar, la càrrega d'estudi i treball a casa és superior a la modalitat presencial, ja que la responsabilitat principal del procés d'aprenentatge recau sobre l'alumnat, sent el docent una figura més d'acompanyament i assessorament. Igualment, la modalitat semipresencial requereix que materials didàctics i ítems d'avaluació s'hagin adaptat a la possibilitat de que algú no assisteixi a cap tutoria durant el curs, sense que per aquest motiu es vegi perjudicat a l'hora de superar el curs. Per acabar aquesta breu descripció, cal dir que la infraestructura digital és també cabdal en la modalitat semipresencial, ja que es requereix d'un entorn virtual d'aprenentatge potent, que permeti fer un seguiment individualitzat de l'evolució de cada persona, compartir materials didàctics i crear espais d'interacció i coordinació entre l'alumnat.

4. Llums i ombres de la modalitat semipresencial

Tot el que s'ha explicat fins al moment d'aquesta nova modalitat d'aprenentatge, ha estat només des d'una òptica purament normativa. Cal doncs, contrastar-ho amb la realitat per poder-ne extreure conclusions útils i constructives. Per a l'elaboració d'aquestes línies, he agafat com a referència les vivències i impressions personal després d'haver experimentat aquesta modalitat amb 12 grups d'ESPA diferents durant el passat curs acadèmic. Emperò, intentant esvair l'excés de subjectivitat de qui escriu, s'ha fet un procés de recerca que ha consistit en la lectura de les memòries generals anuals d'alguns centres d'adults de les Balears, així com diverses entrevistes amb membres d'equips directius, professorat i alumnat de Mallorca, Menorca i Eivissa.

4.1. El nombre de matrícules

Començant pels aspectes positius, el primer que destaca una vegada acabat el curs, és l'augment que hi ha hagut, no només en el nombre de matriculats als cursos de secundària per a persones adults, sinó també en el nombre de titulats. A tall d'exemple, al CEPA Sa Pobla les persones matriculades a algun grup d'ESPA van augmentar de 186 a 301 i les persones que titularen van passar de 18 a 46. En la mateixa línia, el CEPA Ciutadella va comptabilitzar 666 matrícules de 185 persones durant el

⁹ Una sessió grupal i una d'individual de les matèries d'ESPA a les Balears, en el supòsit que s'estigui cursant totes les matèries alhora (Anglès, Matemàtiques, Ciències de la naturalesa, Ciències socials, Llengua i literatura catalana i Llengua i literatura castellana).

curs 2020-2021, mentre que el curs anterior només 306 matrícules de 117 persones. Això significa que no només s'han matriculat més persones, sinó que aquestes, s'han inscrit en més matèries. També pel que fa a titulacions, en aquest centre menorquí van titular ESPA 21 persones, 6 més que al curs anterior.

Un raonament superficial ens podria temptar a concloure precipitadament que el bon funcionament de la modalitat semipresencial és la causant d'aquestes bones xifres. Emperò, són xifres que s'han de matisar. Per una banda, com han destacat molts directius consultats, les xifres del curs 2020-2021 no es poden comparar tan lleugerament amb les d'anys anteriors, ja que la modalitat semipresencial ha permès a alguns centres augmentar l'oferta de nivells o ampliar la ràtio d'alumnes matriculats a un mateix grup. En segon lloc i com és ben sabut entre els professionals de l'educació permanent, l'augment de matrícula també s'explica en part perquè durant els períodes de crisi econòmica les aules s'acostumen a omplir, tan ràpid com es buiden de nou durant els períodes de bonança (Lluc Moll, 2013). En aquest sentit, el fre a l'activitat econòmica que ha significat la pandèmia de la COVID-19 ha motivat a moltes persones aturades o en ERTO a estudiar secundària, especialment en una comunitat autònoma on el gran gruix de la producció la genera el sector serveis. Per consegüent, l'èxit de la modalitat semipresencial, pel que fa a quantitat de matrícules, només es podrà mesurar quan la situació econòmica i sanitària s'hagi normalitzat completament.

4.2. Adaptació a les condicions particulars de l'alumnat adult

En segon lloc, un aspecte que afecta directament a l'alumnat i que en nombroses entrevistes s'ha marcat com un punt fort de la semipresencialitat, és la descàrrega d'hores lectives que han experimentat les persones apuntades a ESPA el curs passat. Sobretot aquell alumnat que estava matriculat a quatre o més matèries, han vist reduït el nombre d'hores invertides a anar al centre, fet que en moltes ocasions permet una major conciliació de les responsabilitats acadèmiques amb les laborals i familiars. A més, expliquen que en ser classes voluntàries, la pressió per si algun dia un imprevist no els permet anar a la classe disminueix i no els genera tanta ansietat i dificultat per posar-se al dia. En aquest sentit, es podria dir que la configuració de la semipresencialitat afavoreix que es tracti realment a l'alumnat com una persona adulta, ja que s'elimina del seu procés d'aprenentatge un element potencialment infantilitzador i jerarquitzador, com és el fet de posar faltes d'assistència que poden suposar la pèrdua del dret d'avaluació continua.

Si bé aquesta valoració positiva del canvi de funcionament és compartida per moltes persones que cursen ESPA, molts docents destaquen l'amenaça que aquest nou règim pot suposar per persones amb necessitats específiques de suport educatiu. La realitat de l'educació de persones adultes és molt diversa i, en moltes ocasi-

ons, les aules tenen un percentatge important d'alumnat que presenta alguna dificultat d'aprenentatge o condició socioeconòmica que impedeix poder assumir completament l'autonomia que implica la modalitat semipresencial. Des dels departaments d'orientació dels centres educatius consultats, es recalca que una rutina d'assistència a classe, així com el contacte humà que ofereix el docent i els companys i companyes del grup classe, és un factor crucial per al benestar emocional i l'èxit educatiu d'aquest perfil d'alumnat.

4.3. La competència digital

Quan es fa balanç de què ha significat un curs acadèmic de semipresencialitat, també s'acostuma a destacar com un aspecte positiu la feina feta pel que fa a desenvolupament de la competència digital de l'alumnat. Com s'ha explicat, la configuració d'aquesta nova modalitat d'aprenentatge comporta intrínsecament un treball més constant i profund amb eines informàtiques i recursos en línia, comparant-ho amb cursos anteriors. En la majoria dels casos, els grups d'ESPA es van construir al voltant d'un entorn virtual d'aprenentatge (bàsicament Moodle, Classroom o Edmodo) que va funcionar com a canal de comunicació, eina per compartir recursos i plataforma per entregar tasques i treballs. Si bé molts centres ja disposaven d'una aula virtual operativa en la modalitat presencial, en general es tractava d'una eina complementària a les classes. En moltes memòries de final de curs, el professorat ha destacat positivament el fet que l'alumnat hagi assolit perfectament el que podrien ser indicadors bàsics del grau d'assoliment d'aquesta competència digital, com ara el maneig de l'aula virtual, del correu electrònic, de processadors de text, de motors de cerca o edició d'imatges entre d'altres.

No obstant això, davant aquesta interpretació dels fets, una part del professorat reconeix que el desenvolupament d'aquesta competència ha estat més una conseqüència no premeditada que un objectiu assolit. Segons aquest sector més crític, no hi ha hagut un autèntic treball per planificar i coordinar entre tot el professorat un pla digital ambiciós i diversificat. És a dir, s'ha treballat més amb l'ordinador i el mòbil pel simple fet que les circumstàncies imposades ho requerien, no per una voluntat o iniciativa generalitzada. Això ha provocat que els aprenentatges en l'àmbit digital que ha fet l'alumnat en poques ocasions esdevinguin aprenentatges significatius o útils per a la seva vida personal i professional, sinó que s'han limitat a eines per poder seguir les classes.

Intentant aprofundir en aquest contrapunt, quan es pregunta pels factors explicatius, dues causes són citades freqüentment. En primer lloc, aquest fet s'explica per la pèssima dotació de recursos informàtics i tècnics dels centres d'adults. En la seva condició d'ensenyaments perifèrics, els centres d'adults de les Illes Balears van arrossegant de fa molts d'anys un dèficit d'ordinadors, connexions a Internet i perso-

nal qualificat que disposi d'hores de dedicació al manteniment dels sistemes informàtics del centre. Molts centres van iniciar el curs 2020-2021 amb una sola aula d'informàtica disponible per tots els grups d'ESPA, amb aules sense wifi o ordinadors obsolets. Més enllà d'aquestes mancances materials, un segon factor que han identificat les persones consultades és la manca de competència digital del mateix professorat que imparteix les assignatures. Fins fa pocs anys, la digitalització dels recursos i la introducció de les noves tecnologies a l'aula brillava per la seva absència en els plans de formació del professorat d'adults. A més, la mitjana d'edat del professorat d'adults als centres de les Illes Balears és significativament alta, fet que ajuda a entendre per una banda l'abisme digital respecte a l'alumnat més jove, així com la falta de motivació per reciclar-se en aquest camp.

4.4. Una metodologia diferent

Per acabar amb aquest clarobscur sobre les fortaleeses i les debilitats de la semipresencialitat, s'ha de fer menció al canvi metodològic que va suposar la transformació de tota l'oferta presencial en semipresencial el curs passat. Sense cap dubte, la modalitat semipresencial significa un acostament dels ensenyaments d'adults a les noves corrents pedagògiques, que cerquen donar més centralitat a l'alumnat en el procés d'ensenyament i aprenentatge, tot redefinint el rol del docent com un guia de continguts. El grau d'autonomia, la no obligatorietat de l'assistència i la substitució de les classes magistrals per tutories grupals i individuals significa, per diversos professionals enquestats, la voluntat de superar un model estantís, excessivament ancorat en el llibre de text i les classes magistrals.

Amb tot, les mateixes persones que reconeixen que la semipresencialitat hauria d'haver significat un canvi metodològic, reconeixen alhora que aquest canvi no es va donar de forma generalitzada durant el curs passat. Diversos membres d'equips directius reconeixen que va ser el mateix professorat qui no va acabar d'assumir aquests canvis, ja que en moltes ocasions es van limitar a penjar a l'aula virtual escanejos dels mateixos documents que es lliuraven en paper en la modalitat presencial. Ben igual va passar amb moltes tasques i entregues, puix que molts docents, en lloc de crear-ne de noves que fossin coherents amb les noves instruccions, només variaven la forma d'entrega dels treballs, que passava de mitjans impresos a digitals. Així mateix, reconeixen que la pràctica d'alguns docents va corrompre l'essència de la semipresencialitat, ja que s'empraven les tutories grupals per fer classes magistrals i les tutories individuals per fer classes de reforç.

Per entendre aquest xoc entre la semipresencialitat *de iure* i la semipresencialitat *de facto*, s'ha de tenir en compte que la implementació d'aquesta modalitat no va comptar amb cap mena de pla o període de transició. Com s'ha dit, la notícia de l'extensió de la semipresencialitat a tota l'oferta d'ESPA de tots els CEPA de les Balears

va arribar als centres a principis de juliol, en ple inici de les vacances dels docents. Entre els mesos de juliol i agost els equips directius van trencar-se les banyes per poder elaborar l'oferta formativa i quadrar uns horaris equilibrats pel professorat. Així doncs, la major part del professorat va assabentar-se del canvi de modalitat amb la seva reincorporació a principi de setembre, és a dir, a menys d'un mes de començar les classes. Sense desconsiderar l'enorme esforç que van fer la majoria de professors i professores, és utòpic pensar que es pot imposar una modalitat tan diferent d'un dia per l'altre.

5. Conclusions

Abans de l'arribada del coronavirus i de l'obligatorietat de transformar tota l'oferta presencial d'ESPA en semipresencial, aquesta darrera modalitat era bastant marginal. Pocs centres de les Balears oferien semipresencialitat i, si en tenien, no solien abastar tots els nivells. Després de l'experiència del curs 2020-2021, aquesta nova forma d'organitzar l'ESPA s'ha consolidat i està en detriment de l'oferta presencial.

Com a professionals de l'educació permanent no podem inhibir-nos davant aquest canvi de model i cal que reflexionem i debatem conjuntament sobre quin volem que sigui el futur dels ensenyaments d'ESPA, sempre pensant en els interessos del nostre alumnat. Com s'ha vist, si bé la semipresencialitat pot significar un sistema atractiu i innovador que respongui a les necessitats formatives d'una part de la població, s'ha de tenir en compte que no és una modalitat adequada per a tothom i que el seu èxit requereix molta feina, formació i compromís per part del professorat, una inversió econòmica important per part de l'administració i un procés de transició progressiu i consensuat.

Referències bibliogràfiques

- RINCÓN VERDERA, Joan Carles (2006) "L'educació d'adults a les Illes Balears". *Anuari de l'Educació de les Illes Balears*, núm. 2006, p. 124-157 [En línia]. Accessible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4734657>
- LLUC MOLL, Assumpta (2013) "Els centres d'educació de persones adultes a les Illes Balears. Els darrers deu anys". *Anuari de l'Educació de les Illes Balears*, núm. 2013, p. 158-177 [En línia]. Accessible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4717720>
- PONS FLORIT, Mercè (2020) "Educación suprime la modalidad presencial de la ESO para adultos". *Diario Menorca*, 5 de juliol de 2020 [En línia]. Accessible a: <https://www.menorca.info/menorca/local/2020/07/05/690523/educacion-suprime-modalidad-presencial-eso-para-adultos.html>

Revista semestral
hivern 2021 · Núm. 46
12 €

TAREPA - PV

Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

